

Väitösarvio:

Politisoituminen, tietokäytännöt ja visuaalisen performatiivisuuden voima

Anna-Kaisa Kuusisto

Dosentti, aluetieteen professori (vs.)

Tampereen yliopisto

Filosofian maisteri Miliza Ryötin väitöskirjassa, ”Tältä tää kaupunkiseutu näyttää” Visuaalisen esittämisen politiikka alueellisen eriytymisen hallinnassa, tarkastellaan alueelliseen eriytymiseen liittyviä tietokäytäntöjä ja erityisesti tiedon visuaalisen esittämisen saamia rooleja strategisessa maankäytön, asu-
misen ja liikenteen (MAL) suunnittelussa. Ryötin väitöskirja on suomenkielinen monografia. Väitöskirja koostuu johdannosta, visuaalisuuden esittämisen performatiivisuutta ja poliittisuutta avaavasta käsiteluvusta, (auto)etnografiaa ja tutkimuksen empiiristä kohdennusta valottavasta menetelmä ja metodologia -luvusta, sekä kolme alalukua käsittävästä laajasta empirialuvusta. Loppupäätelmissä Ryöti pohtii visuaalisen esittämisen voimaa suunnittelun tietokäytännöissä.

Empiirisesti tarkastelu kohdentuu MAL-suunnitteluprosessiin Helsingin seudulla. Tutkimus on aiheeltaan ja toteutukseltaan monitieteinen, vaikka keskustelut painottuvatkin selkeästi maantieteen alaan. Monitieteisen ilmiön haltuunotto on kuitenkin tarkoittanut sitä, että Ryöti on hyödyntänyt useilta tieteenaloilta ponnistavaa käsitteellistä keskustelua työssään. Tutkimuksen teoreettinen ydin muodostuu politisoitumisen, tietokäytäntöjen ja visuaalisuuden performatiivisuuden ympärille. Ryöti kysyy väitöskirjassaan: miten visuaalisen esittämisen poliittisuus suunnittelussa tunnistetaan ja miten siihen suhtaudutaan?

Tähän ja kahteen alatutkimuskysymykseen Ryöti vastaa laajan empiirisen aineiston avulla. Tutkimuksessa on haastateltu suunnittelijoita ja luottamushenkilöitä. Visuaalisissa virikehaastatteluissa on hyödynnetty ei-julkisia tiettyihin indikaattoreihin liittyviä karttavisualisointeja sekä julkisia media-

artikkeleita. Tämän lisäksi tutkimuksen empiirisessä ytimessä on Ryötin oma toimija-tutkijakokemus MAL-suunnittelusta. Tämä autoetnografinen ote luo empiiriseen tarkasteluun ja analyysiin poikkeuksellista syvyyttä. Väitöskirjan empiirinen osio onkin tiheä kuvaus suunnitteluprosessin sisäisistä vaateista, tietokäytännöistä, institutionaalisesta toimintakulttuurista sekä virikemateriaalin upeasti esille tuomista tilanteisista neuvotteluista eriytymisen hallintaan liittyvän tietopohjan muodostamisessa.

Väitöskirjan teoreettinen viitekehys pohjautuu maantieteen, suunnittelututkimuksen ja hallinnon tutkimuksen keskusteluihin. Ryöti aloittaa käsitteellisen tarkastelun visuaalisen esittämisen performatiivisuudesta ja maantieteellisen mielikuvituksen merkityksestä. Teoreettisessa luvussa Ryötin omaäänisyys näkyy aiempien tutkimuksien tulkinnessa ja kehystämässä suhteessa hänen tutkimaansa MAL-tapaukseen. Ryötillä on selkeä taitoisuus ottaa haltuun vaikeita käsitteellisiä keskusteluja. Hän esittää väitöskirjansa teoreettisena jäsenyyksenä performatiivisuuden kolmen ulottuvuuden kautta: performatiivinen potentiaali, performatiivinen prosessi ja performatiivinen vaikutus. Näitä hän ilmentää tutkimuksessa esitettyjen kolmen tutkimuskysymyksen avulla sekä empiirisen aineiston todennuksin. Väitöskirjassa olisi tosin voinut vielä rohkeammin keskustella esimerkiksi depolitisoitumisen ja suunnitteluprosessin yhteydessä esiin tulevien arvoristiriitojen merkityksestä tietokäytännöissä ja niiden vakiintuneissa hallinnan tavoissa. Samoin vastaperformatiivisuus on mielenkiintoinen ajatus väitöskirjassa, mutta sen teoreettinen kehittäminen jää harmillisen kevyeksi. Näiden edellä mainittujen käsitteellisten keskusteluiden potentiaalinen Ryöti kuitenkin tunnistaa väitöskirjassaan ja nostaa esille myös empiirisessä osiossa.

Ryötin väitöskirjan empiirinen toteutus on institutionaaliseen etnografiaan nojaava, erittäin huolella toteutetun kenttätöiden tulos. Ryöti analysoi useita mielenkiintoisia esimerkkejä asiantuntijahaastatteluista ja kytkee näistä nostamansa havainnot visuaalisuuden performatiiviseen ja poliittiseen ulottuvuuteen. Samoin vuorovaikutuksen syntymisen ja visualisointien rajakohteen luonnetta empiria todentaa monin oivallisilla esimerkeillä. Ryöti pohtii mielenkiintoisella tavalla myös indikaattoritiedon ja kokemustiedon suhdetta asiantuntijapuheen tietokäsityksissä.

Väitöskirjassaan Ryöti esittää useita tieteellisesti merkittäviä tuloksia. Visuaalisen esittämisen rooli suunnitteluprosessissa kiinnittyi vuorovaikutuksen luomiseen. Tällöin tiedonmuodostukseen liittyi työkalurooli, vuorovaikutukseen liittyvä rajakohderooli sekä kommunikaatiurooli. Erityisesti sammutettu kommunikaatiurooli on mielestäni merkittävä havainto suunnitteluprosessin avoimuuden ja eriytymisen hallinnan politisoitumisen potentiaalissa. Depo-

litisoivat ratkaisut tuottavat eri mittakaavaisia kompromisseja ja lieneekin oleellista kysyä, kuten Ryöti työssään esittää, kuinka hyvin näillä kompromisiratkaisuilla voidaan tosi asiassa tarttua alueellisen eriytymisen kipeimpiin kysymyksiin.

Toisena päätuloksena Ryöti esittää, että suunnittelun viitekehyksessä asiantuntijoiden tulkinnat olivat suuntautuneita, tilanteisia ja arvottavia. Tällöin visualisoinnin tulkintoihin vaikuttivat erilaiset suunnittelun kehystykset. Tähän vaikutti se, nähtiinkö suunnittelu yleisenä orientaationa, ammattina tai luottamustehtävänä, ongelmanratkaisuna vai osana institutionaalista ja organisatorista rakennetta.

Väitöskirjan päätuloksena Ryötin mukaan on se, että visuaalisen esittämisen poliittisuus on osin tunnistettua ja osin piilevää. Erityisesti tietyn esittämisen tavan (valittu indikaattoritieto) vakiintuminen ja siihen liittyvien diskurssien toistuvuus ovat vakiinnuttaneet hallinnan käytäntöjä. Ryöti ehdottaakin väitöskirjansa pohjalta, että tilallisten kuvastojen monipuolisuus ja moniarvoisuus on tärkeää, jotta tuotettu tieto ei latistuisi vain ”faktoiksi” vaan säilyttäisi eri vaihtoehtoja puntaroivan poliittisen luonteensa.

Ryötin väitöskirja on itsenäiseen tieteelliseen työskentelyyn pohjautuva tutkimus. Monografiaväitöskirjan kirjoittajuuden lisäksi hän on toimija-tutkijana osa keräämäänsä aineistoa ja sen tuottamisen kulttuuris-poliittis-käytännöllistä tulkintakehystä. Omien positioidensa avaamisen Ryöti on tehnyt erittäin huolella ja uskottavasti. Institutionaalista etnografiaa sekä jopa autoetnografiaa myöhemmin tutkimuksissaan soveltavat tutkijasukupolvet varmasti hyödyntävät Ryötin väitöskirjan menetelmällisiä ja metodologisia pohdintoja. On poikkeuksellista tutkijataitoisuutta kyetä yhdistämään toimija-tutkijasetelma ja vielä kirjoittaa se auki selkeästi. Tämä onkin Ryötin väitöskirjan yksi keskeinen ansio.

Väitöstilaisuudessa Ryöti puolusti työtään ja tekemiään valintojaan ansiokkaasti. Hän osoitti tuntevansa väitöskirjansa alaan liittyvän teoreettisen kirjallisuuden laajasti ja sisäistyneesti. Hän argumentoi valintojensa luomia tieteellisiä polkuja väitöskirjansa toteutuksessa ja raportoinnissa. Lisäksi hänellä oli selkeä näkemys väitöskirjansa tieteellisen annin jalkauttamisesta yhteiskuntaan.